

# دکترین استیفای حق در حقوق مالکیت فکری

دکتر سعید حبیبیا  
زهرا شاکری

تهران

۱۳۹۰



سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

سرشناسه: حبیبیا، سعید، ۱۳۳۹-  
 عنوان و نام بدیده‌آور: دکترین استیفای حق در حقوق مالکیت فکری / سعید حبیبیا، زهرا شاکری.  
 مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۸۹.  
 مشخصات ظاهری: شش، ۱۳۳ ص.؛ جدول.  
 فروست: «سمت»: ۱۴۴۳. حقوق: ۹۴.  
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۰-۵۷۵-۶ ۱۹۰۰۰ ریال  
 یادداشت: پشت جلد به انگلیسی: Saeed Habiba, Zahra Shakeri. Doctrine of the Exhaustion Rights in the Intellectual Property Regime.  
 یادداشت: چاپ اول: زمستان ۱۳۸۹، چاپ دوم: زمستان ۱۳۹۰.  
 یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۲۵-۱۳۰؛ همچنین به صورت زیر نویس.  
 یادداشت: نمایه.  
 موضوع: مالکیت معنوی  
 موضوع: مالکیت معنوی (حقوق بین‌الملل)  
 شناسه افزوده: شاکری، زهرا، ۱۳۶۱-  
 شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.  
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۹-۱۴۰۱/ح-۱۴۰۱ K  
 رده‌بندی دیویی: ۳۴۶/۰۴۸  
 شماره کتابشناسی ملی: ۱۲۷۵۰۹۱

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)  
 مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی



دکترین استیفای حق در حقوق مالکیت فکری

دکتر سعید حبیبیا و زهرا شاکری

ویراستار: مریم ربانی

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۹

چاپ دوم: زمستان ۱۳۹۰

تعداد: ۱۵۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: «سمت»

چاپ و صحافی: پوروشن

قیمت: ۱۹۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشنندگان و عوامل توزیع

مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آن احمد، غرب پل یادگار امام (ره)، روبه‌روی

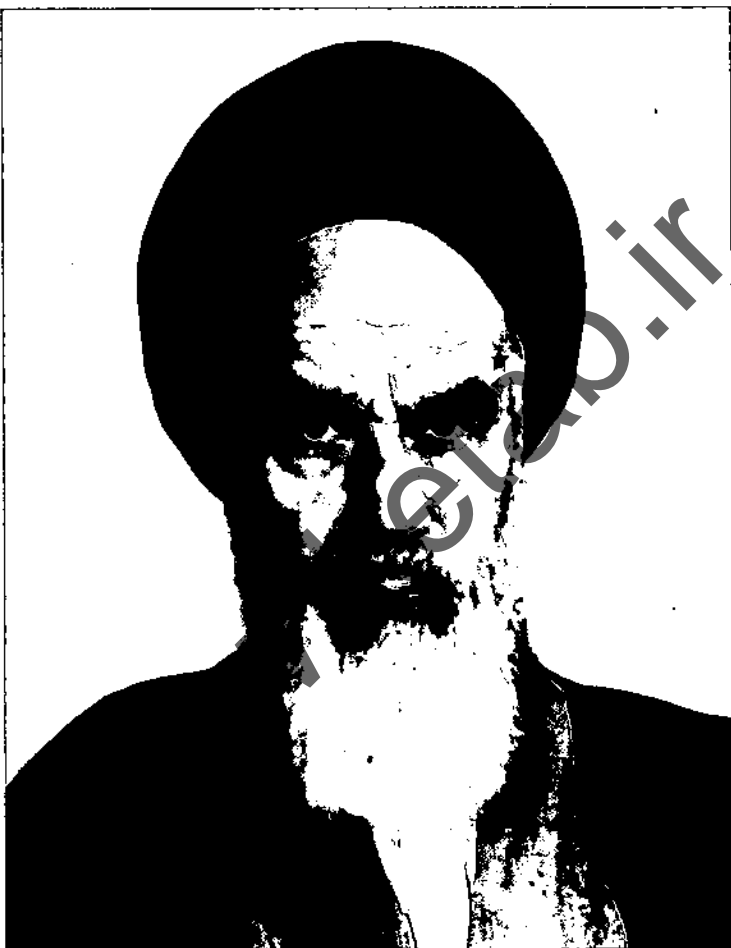
بمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۲۵.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر یا مؤلف، نشر یا بخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



اسلام یک رژیم معتدل با شناخت مالکیت و احترام به آن به نحو محدود در پیدا شدن مالکیت و مصرف، که اگر به حق به آن عمل شود چرخهای اقتصاد سالم به راه می افتد و عدالت اجتماعی، که لازمه یک رژیم سالم است تحقق می یابد.

صحیفه نور، ج ۲۱، ص ۳۹۳

## سخن «سمت»

یکی از اهداف مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی دانشگاهها بوده است و این امر مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مبنایی و علمی معتبر و مستند با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مبانی و مسائل این علوم است.

ستاد انقلاب فرهنگی در این زمینه گامهایی برداشته بود، اما اهمیت موضوع اقتضای کرد که سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶۳/۱۲/۷ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» را که به اختصار «سمت» نامیده می‌شود، تصویب کرد.

بنابراین، هدف سازمان این است که با استمداد از عنایت خداوند و همت و همکاری دانشمندان و استادان معتمد و دلموز، به مطالعات و تحقیقات لازم پردازد و در هر کدام از رشته‌های علوم انسانی به تألیف و ترجمه منابع درسی اصلی، فرعی و جنبی اقدام کند.

دشواری چنین کاری بر دانشمندان و صاحب‌نظران پوشیده نیست و به همین جهت مرحله کمال مطلوب آن، باید به تدریج و پس از انتقادهای و یادآوری‌های پیاپی ارباب نظر به دست آید و انتظار دارد که این بزرگواران از این همکاری دریغ نورزند.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته حقوق - حقوق اقتصادی و حقوق تجارت بین‌الملل در مقطع کارشناسی ارشد به عنوان درس مبنایی مالکیت‌های فکری تدوین شده است. امید است که علاوه بر جامعه دانشگاهی سایر علاقه‌مندان نیز از آن بهره‌مند شوند.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این سازمان را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

## فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	مقدمه
۱۹	فصل اول: دکترین استیفای حق، گذشته، حال و آینده
۱۹	گفتار اول: مفهوم دکترین استیفای حق
۱۹	۱. رضایت
۲۷	۲. مؤلفه‌های دیگر
۳۰	۳. دکترین اولین فروش
۳۶	مزایای دکترین استیفای حق
۴۰	آثار منفی دکترین
۴۱	گفتار دوم: اعمال دکترین در حوزه‌های نوین
۴۱	دکترین استیفای حق در محیط دیجیتالی
۵۴	محدودیت‌های قراردادی در باب اعمال دکترین استیفای حق
۵۸	دکترین استیفای حق در فناوری زیستی
۶۲	فصل دوم: گستره و آثار اعمال دکترین استیفای حق
۶۳	گفتار اول: واردات موازی در آینه اعمال دکترین استیفای حق
۶۳	واردات موازی
۸۳	گفتار دوم: سطوح جغرافیایی استیفای حق
۸۴	دکترین استیفای حق در سطح ملی
۸۵	دکترین استیفای حق در سطح منطقه‌ای

۸۶	دکترین استیفای حق در سطح بین‌المللی
۸۷	دلایل له یا علیه انتخاب سطوح جغرافیایی اعمال دکترین
۹۲	گفتار سوم: جایگاه دکترین در میان معاهدات جهانی، منطقه‌ای و ...
۹۲	جایگاه دکترین استیفای حق در کنوانسیونهای بین‌المللی
۱۰۲	جایگاه دکترین استیفای حق در میان برخی کشورهای جهان
۱۲۱	نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۱۲۵

۱۳۱

منابع

نمایه موضوعی

www.ketab.ir

## پیشگفتار

به این پژوهش با عنوان «استیفای حق مالکان فکری» برای نخستین بار در ایران به صورت اثر تحقیقی مستقل پرداخته شده است.

دکترین استیفای حق یکی از مؤلفه‌های مهم در حوزه‌های حقوق مالکیت فکری، حقوق رقابت، حقوق قراردادها و غیره است و در حقیقت پیوندزننده حقوق و اقتصاد است.

به لحاظ جوان بودن رشته حقوق مالکیت فکری در دانشگاه‌های ایران، این موضوع نیز تاکنون مهجور بوده و توجه ویژه‌ای به آن نشده است، لذا با طرح این موضوع در کلاسهای درس، کنجکاوای و تأمل بعدی بنده به آن معطوف شد و متوجه گردیدم، در شرایط فعلی حقوقی و اقتصادی ایران و گشوده شدن دروازه‌های تجارت جدید به سوی ایران و عضویت آئی کشور ایران در سازمان تجارت جهانی، پرداختن به این موضوع ضروری است؛ در نتیجه قبل از مطالعه این پژوهش توجه شما را به این مطلب جلب می‌کنم که در فقر شدید منابع داخلی در حوزه حقوق مالکیت فکری، از کتب و تحریرات خارجی استفاده شد و از این رو عمده روش تحقیقی به صورت کتابخانه‌ای خواهد بود و سعی شد به عنوان نخستین گام برای معرفی این موضوع، شمع مجلس تحقیق و بحث در این حوزه روشن شود و لذا امید است که محققان و عاشقان طریق حقوق، این شمع را پر فروغ گردانند.

در این عرصه پاسخ به این سؤالات اساسی است:

۱. مالکان فکری که از حقوق انحصاری اعطایی از سوی قانون‌گذار بهره

می‌برند تا چه هنگام از موضع انحصار، کلیه مسیرهای تجاری ختم شده به کالاهای فکری را اداره می‌کنند؟

۲. آیا می‌توان با اتخاذ تدابیری، تجارت و رقابت آزاد و سرانجام منافع عمومی را از یک‌جانبه‌گرایی مالکان فکری حفظ کرد؟

این دغدغه‌ها سبب شد که به دنبال پاسخ در دکترین استیفای حق باشم. پس از آشنایی با دکترین، مطرح شدن سؤالات گسترده‌تر، مشوق مطالعات متنوع‌تر شدند، زیرا این سؤال مطرح شد که آیا عرصه‌های جدید مالکیت فکری، بستر اعمال دکترین می‌شوند؟ محمل دکترین در گستره‌های مختلف جغرافیایی اعم از ملی، منطقه‌ای و جهانی است. با کنکاش درباره دلایل گزینش نظامهای مختلف اعمال دکترین این نکته حاصل شد که کشورهای جهان به اتخاذ سیاستهای ویژه خود در این حوزه می‌پردازند. پس از پایان مطالعه در این زمینه نیز به عنوان آخرین گام جایگاه دکترین در میان معاهدات و حقوق کشورها بررسی شد و تفاوتها، ضعفها و حتی ظرایف حقوقی مهمی روشن شد. به طور مختصر باید گفت این تحقیق دری از معرفت در حوزه حقوق مالکیت فکری است و با صرف وقت و تلاش مستمر، تقریری در یکی از زمینه‌های مورد نیاز و ضروری حقوق به انشا درآمده است. امید است که مطالعه این اثر، آغازگر مطالعه و پژوهش در این عرصه حقوق مالکیت فکری و متعاقباً به اجرا درآوردن آن در قوانین مصراحه ایران باشد.

در پایان خدای بزرگ را شاکرم که توفیق کسب معرفت در محضر متعال خود را به بنده خود ارزانی داشت و امید است که این اثر مورد قبول او واقع شود.